

Conferència | Introducció: Ada Castells

DIA INTERNACIONAL DE
L'ESCRITOR EMPRESONAT

Escriure sense por

Avui el PEN Català celebra el Dia de l'Escriptor Empresonat amb una figura de relleu internacional: Nadine Gordimer. La premi Nobel sud-africana impartirà la conferència de cloenda del congrés *Es-criptura en perill* que el PEN ha celebrat aquests dies amb motiu del seu 85è aniversari.

Per Barcelona han passat figures de renom com el pensador

canadenc John Ralston Saul, inclòs a la llista dels cent pensadors més valorats del món que publica la revista *Utne Reader*, la novel·lista iraniana exiliada als Estats Units Shahrnush Parsipur, i Salem Zenia, l'autor algerià en llengua amazic que és actualment l'escriptor acollit pel PEN Català en el marc del programa Escriptor Refugiado. Tots ells, juntament amb escriptors d'aquí, com Carme Riera i Josep M. Terricabras, han reflexionat sobre què significa parlar amb veu pròpia, viure sense callar i dir sense

por. Amb un cartell que aquest any ha estat elaborat per Josep Guinovart, el PEN celebra el seu dia per subratllar la situació d'indefensió en què es troben les veus crítiques en molts països del planeta on són perseguides i, més sovint, ignorades. En el seu discurs, Gordimer parla d'aquestes veus i de com la imatge les eclipsa. Avui, *Cultura* us ofereix un extracte de la conferència *La imatge i el canvi*, que l'autora de *La història del meu fill* i *La filla de Burger* impartirà, a les 19.30, a la Residència d'Investigadors.

Fragment de la conferència de Nadine Gordimer

¿Creu que hi ha un gran públic potencial aquí fora, disposat a fer seu el plaer de la literatura, l'obra dels nostres escriptors en llengües africanes?

Ho crec. Però sóc conscient, com segurament ho som tots, del gran rival que ens ha sortit, un rival proclamat per ell mateix i que compta amb molta corroboració independent: la imatge. Si no hi ha biblioteca, hi ha un aparell de televisió; fins i tot a les zones anomenades d'*assentament informal* (com ens agrada utilitzar la paraula per dissimular el que ens avergonyeix!) veig televisors que funcionen amb bateries de cotxe. Ja fa molt temps -¿quan va arribar la televisió a Sud-àfrica... als setanta?-, la imatge s'ha anat infiltrant en el poder de la paraula com a estimulació del poder de la imaginació, la porta de la receptivitat humana. El conte per anar a dormir de la infància de classe

mitjana ha estat substituït per unes hores davant del televisor. Els protagonistes de la literatura infantil han estat expulsats de la consciència infantil per dimonis i protagonistes que salten i giren, per cares immenses en primer pla, per la visió que tenen els adults de l'aspecte del mal i la imatge amable i rossa de la virtut.

No em queixo del desplaçament de Hans Christian Andersen i el Doctor Dolittle -que en tot cas només pertanyien a la infància burgesa blanca-, però em preocupa el fet que no hi hagi espai perquè es creïn personatges admirats i estimats, allà on la imatge ha ocupat el lloc de la paraula en la imaginació del nen i, per tant, que s'hagi perdut aquesta forma meravellosa d'educació, dels usos de l'alfabetització. El nen es converteix en un lector d'imatges preparades i imposades, no un lector de paraules que

impulsen el pensament i la imaginació. Hi ha una pèrdua en el potencial d'originalitat, en el desenvolupament de la mirada, en el seu sentit de conceptualització individual.

Ja tenim com a mínim una generació que, en comptes de llegir, mira. Sí, és veritat que les imatges de televisió van acompanyades de la paraula dita, però és la imatge la que decideix fins a quin punt ha de ser secundari el paper de la paraula. Potser en els documentals es concedeix a la paraula dita un paper essencial, però a les minisèries i a les comèdies -la manera d'explicar històries del mitjà televisiu- la paraula escrita és un accessori, consistent únicament en el vocabulari més banal i limitat, de la imatge, de la gran imatge.

Qualsevol que hagi dirigit tallers per a joves aspirants a escriptors sap, com ho sé jo, que

aquest vocabulari de les sèries de televisió és tot el que són capaços de dominar els aspirants per expressar el que tot sovint són idees originals.

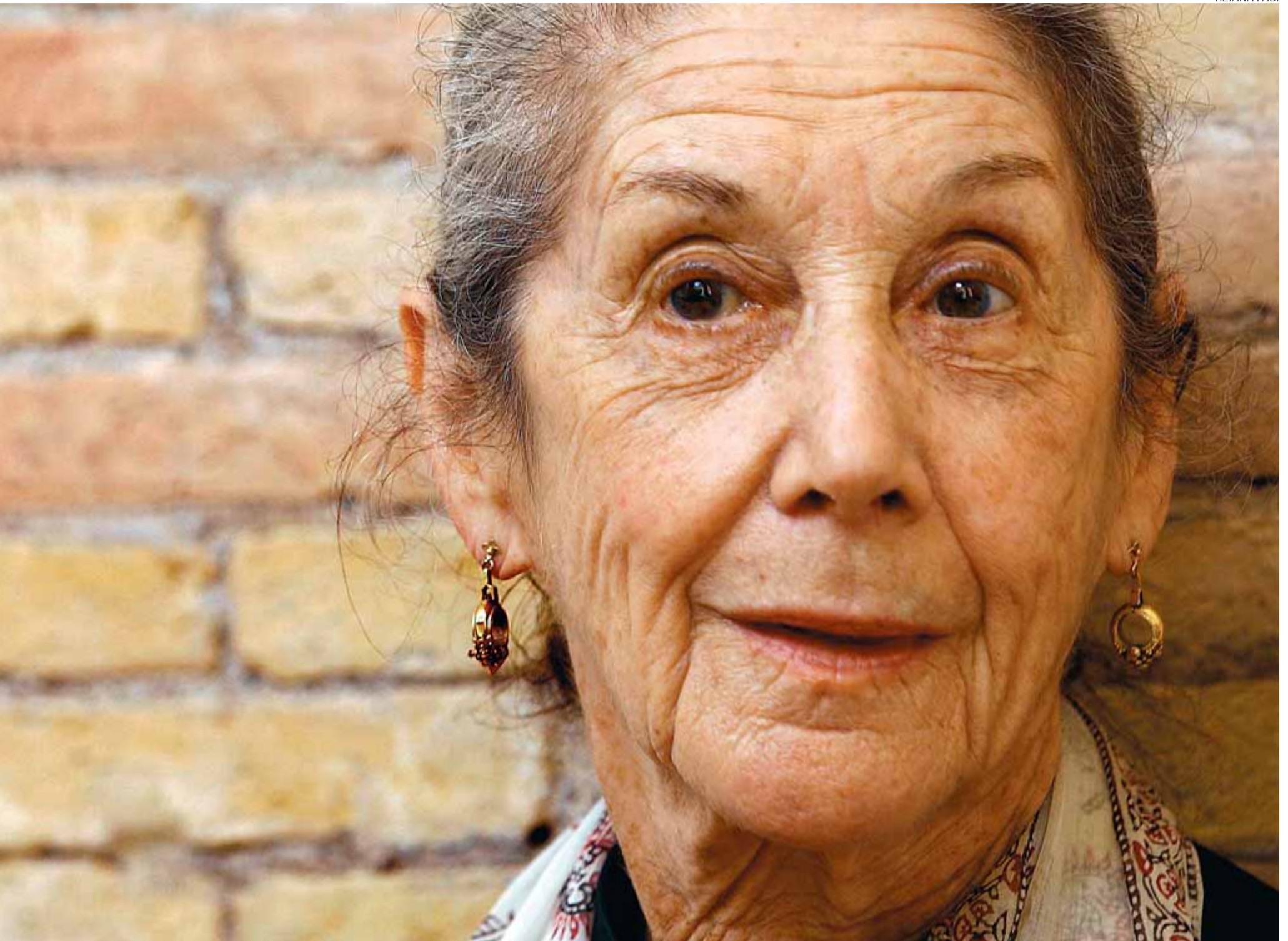
"Una imatge val més que mil paraules". Fos qui fos qui va inventar aquest adagi -un entès en relacions públiques, sens dubte-, la rèplica és: "Durant quant de temps?"

La imatge desapareix de la pantalla; per recordar-la s'ha de disposar d'un aparell, una pila, una bateria, d'un accés a una connexió elèctrica; la paraula escrita, en canvi, està a l'abast sense necessitar res. El llibre que tens a la mà el pots llegir a l'autobús, al llit, fent cua, al camp, al cim d'una muntanya, al costat d'un riu, en un embús de trànsit. L'escriptor americà William Gass expressa molt millor que jo què és la paraula escrita en el seu hàbitat, el llibre. Escriu Gass: "No entendrem

què és el llibre i per què un llibre té el valor que tenen moltes persones i fins i tot és menys substituïble que una persona, si oblidem com és d'important el seu cos, l'estructura que s'ha construït per mantenir unides les frases de la llengua a través de moltes aventures i de molt temps. Les paraules de la pantalla tenen qualitats visuals, sens dubte, i aquestes qualitats en perfilen obscurament la forma, però no tenen materialitat, només són ombres i, quan canvia la llum, desapareixen. Fora de la pantalla, no existeixen com a paraules. No esperen ser vistes novament, ni ser llegides un altre cop; només esperen ser fetes de nou, il·luminades novament... No hi puc posar cap comentari al marge..."

Escriptors i editors són els guardians del que és -des de Gutenberg- l'eina més preciosa de la cultura, la més democràtica: la

L'autora de 'La filla de Burger' és a Barcelona per participar en el congrés del PEN

paraula escrita impresa. Segurament, la pregunta que hi ha escrita a la paret davant dels participants de totes i cadascuna de les conferències literàries és: com investim de poder, amb alfabetització i biblioteques, nous lectors que al seu torn crearan nous escriptors.

(...)

Ens enfrontem a un nou factor. Encara que de moment sembla una mena d'ardit, ens trobem amb una novel·la de 30 pàgines (de Stephen King) escrita als Estats Units amb l'objectiu de *publicar-la* a Internet, i es fa difícil imaginar-se que algun dia es publiquin d'aquesta manera *Guerra i pau* i *A la recerca del temps perdut*. Hi ha moltes probabilitats que a determinat nivell hi hagi un públic que es vegi privat durant tota la vida -perquè a les pàgines web internacionals s'informarà el públic cada vegada més del que

Una imatge val més que mil paraules. La rèplica és: durant quant de temps?

necessita, del que vol dir realitzar-se culturalment- dels plaers de la realització cultural que he descrit i citat. La gent no *llegirà* llibres, sinó textos que passaran per la pantalla; i ben aviat, sens dubte, es podran trobar com a missatges que apareixeran en les minúscules pantalles dels telèfons mòbils.

Així doncs, el mòbil es converteix en el llibre del futur, rivalitzant, en tot cas, amb la portabilitat del volum imprès. No es pot descartar que l'escriptor se senti seduït (¿o hauria de dir corromput?) per *publicar* d'aquesta manera. Aparentment, es paga bé; millor que els *royalties* i més ràpid. La seducció de la imatge, lluny de la paraula impresa, s'ha estès ja en un cas a la conversió en imatge del mateix procés d'escriptura. Un escriptor americà anomenat William Shatner, de qui no crec que cap de nosaltres hagi sentit a

parlar mai, ha encaixat una petita càmera especial al seu ordinador i es disposa a "escriure una novel·la de ciència-ficció observat per una *webcam* a l'ordinador". La connexió del seu estudi amb Internet per aquest mitjà li reportarà dos milions de dòlars segons el contracte que ha signat amb una companyia promotora de *software*.

Els grans avenços en les comunicacions gràcies a la tecnologia de la informació són una revolució que té moltes possibilitats de desenvolupament social si s'utilitzen bé, cosa que equival a fer-los disponibles econòmicament per a milions de persones de tot el món, del món subdesenvolupat i en vies de desenvolupament, la vida de les quals es veurà aixafada, si no és així, per l'oligarquia financera de la globalització. És vital per als països subdesenvolupats del nostre continent i

d'arreu aconseguir accés a la informació d'Internet per ser conscients i poder participar en les decisions que prenen els poders internacionals pel que fa a les condicions d'ajuda, preferències de comerç i preus de mercat dels seus productes. Ningú no pot posar això en qüestió. Actualment, tot el continent africà constitueix només el dos per cent d'accés del món a la informació tecnològica, mentre que els Estats Units d'Amèrica tenen més ordinadors que tota la resta del món combinada.

Però en la cultura, en les arts i la literatura, la informació no és ni podrà ser mai un substitut ni farà passar de moda la il·luminació. I això, tots nosaltres, tots els lectors, sabem que ho fa la paraula escrita en el seu hàbitat infinitament portàtil, complet i independent entre cobertes dures o de paper. *